

Oponentský posudek práce Bc. Richarda Mareše: *Michel Foucault: pojem ekonomie v díle Slova a věci*

Katedra elektronické kultury a sémiotiky

Fakulta humanitních studií, Univerzita Karlova v Praze, 2014

Je třeba rovnou říci, že k předkládané práci nemám žádné zásadní výhrady, doporučuji ji k obhajobě s předběžným hodnocením mezi jedna a dva.

Práce je napsána jasným, argumentativním stylem, snahou vymezit svůj slovník, po formální stránce je až na pár chyb zvládnuta také dobře. Jednoznačně nejsilnější částí práce je srovnání Foucaultových „ekonomických“ analýz s Marxem a Althusserem. Oceňuji zejména, že se autor pustil do L. Althussera, ačkoliv nejsem zcela přesvědčen, zda jeho znalost pramenů z primárního textu (už jen pro komplikovanost a nesamozřejmost jazyka který Althusser a jeho žáci používali. Pokud prameny, omlouvám se za nepatřičné podezírání).

Z pozice oponenta bych si tedy dovolil několik připomínek, které mne vedly k tomu nehodnotit práci pouze výborně.

I.

Je to především linie, která se prací táhne jako červená nit a která nikde není úplně argumentovaná a zůstává tak pouze jakýmsi povrchním ornamentem: mám na mysli v textu Foucaultovi přisuzované jakési „karteziánství“ (autor dokonce uvádí že při představení autora „začne klasicky“, s. 11) a jakýsi typ transhistorického esencialismu (srov. s. 39 a „podstata epistémy“) – již v úvodu je čtenář přesvědčován o Foucaultově teorii lidské bytosti, teorii společnosti a o dokonce o Foucaultově teorii dějinného vývoje (s. 8). Jestli je Foucault něčím pro sociální vědy, historiografii a filosofii zajímavý, je to právě jeho odklon od podobných velkých vyprávění teorie a jeho kritika se buď snaží cílit proti těmto „smíšeným stavům“, nebo s nimi alespoň pracovat jiným způsobem. Ačkoliv se autor věnuje i „okolí“ *Slova a věci*, tedy i jiným Foucaultovým spisům věnovaným problematice předestřené ve *Slovech a věcech*, zůstává nějaký osobitý pokus interpretovat teoretické pozadí Foucaultovy interpretační pozice nenaplněn. Respektive je suplován množstvím biografických popisů (ty sice nejsou zcela samoučelné – a uznávám knihu D. Eribona je velice svůdná – nicméně ne jejich místě mohl být právě nějaký syntetický interpretační výkon autora).

II.

Na straně 16 se objevuje záhadná věta, totiž že „*Hlavním předmětem (Foucaultova) zájmu již není strukturalistické zkoumání jazykových systémů a epistémé, ale do popředí zkoumání vstupují především rozprava a diskurs.*“ Tento výrok je, zdá se mi, typem historicky nepřesné tautologie a pleonasmem.

III.

Vážnější výhrady bych měl k některým typům literatury citovaných v práci, zejména zde jde o slovníky, které vedou k banalizacím a dezinterpretacím jako je tomu na str. 20. Zde bych se ještě pozastavil nad tím, že student poučený studiem francouzské literatury jako je *Lire Le Capital* by mohl pracovat s přehledovým dílem W. Welsche mnohem kritičtěji (zejména s Welschovým místy zjednodušeným hodnocením Foucaulta, práci by dle mého soudu dodalo lesk, kdyby se autor obrátil spíše k otázkám transversálního rozumu in: *Vernunft. Die zeitgenössische Vernunftkritik und das Konzept der transversalen Vernunft*, 1996; nebo ještě lépe k Deleuzově knize o Foucaultovy a jeho pojetí Foucaultovy

cesty od archívu k diagramu). Pasáže srovnávající postrukturalismus a postmodernismus působí nejspíše také proto, že autor se omezuje pouze na sadu vágních tvrzení (str. 21: „*Postmoderní filosofie hlásá mnohost pravd a teorií...*“). Stejně tak bych poznamenal, že vzhledem k širší tématu neobsahuje bibliografie dostatečnou sekundární literaturu a naopak obsahuje literaturu spíše přehledového rázu.

IV.

Pozn. ke straně 23, řecké slovo *epistémé* není tak úplně neologismus, a opět by bylo zajímavé, kdyby autor ukázal podrobněji možné shody a rozdíly s tradičním pojetím (zejména pak v rámci poválečné, mj. bachelardovské francouzské epistemologie, kterou se Foucault inspiruje). Dovolil bych si také poukázat na stylistickou neobratnost na s. 23, která však přivádí do pozornosti čtenáře zajímavou otázkou: opravdu epistémé rozhoduje i o „smyslnosti“ výpovědi?

V.

Na s. 24 je nejasně vysvětlen vztah mezi Saussureovským *langue* a jakousi „vyšší úrovní vědění“, kterou má autor zřejmě na mysli epistémé. Jaký je tedy vztah historického apriori a kódu jako je *langue*?

VI.

Na s. 31 chybí odkaz na původní Nietzscheho zdroj, chybí i v bibliografii, stejně tak by bylo dobré odkazovat přímo na Descartese aj. autory (s. 46 aj.)

VII.

Lze se kriticky postavit k rozmáchlému výroku, že *Slova a věci* jsou ojedinělým pokusem o vytvoření teoreticky i metodologicky kompaktního systému výkladu lidského světa a vědění, v sociálních vědách (např. ve strukturním funkcionalismu nalezneme analogické snahy od padesátých let; reverzibilně někteří anglosaští autoři označují Foucaulta jako nového funkcionalistu...). Stejně tak se autor, který byl studentem sémiotiky, mohl kriticky ohradit k některým Foucaultovým svérázným zacházením s termíny jako je „systém znaků“ a neomezit se pouze na parafrázování textu.

V Plzni 12. 9. 2014

Mgr. Martin Švantner, PhD